

4. 6. 2010

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Koordinace systémů sociálního zabezpečení

Dne 1. května 2010 nabylo účinnosti nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení spolu s prováděcím nařízením Evropského parlamentu a Rady č. 987/2009 (dále jen "koordinační nařízení").

Nové koordinační nařízení nahradilo doposud platné nařízení č. 1408/71/ES a jeho prováděcí předpis, které byly vzhledem k několika změnám, aktualizacím a rozsudkům Evropského soudního dvora velmi složité. Jedním z cílů koordinačního nařízení je tedy především zjednodušení pravidel pro koordinaci, což je nezbytným předpokladem pro dosažení volného pohybu osob v rámci Evropské unie.

Nové koordinační nařízení se vztahuje pouze na členské státy EU. Ve vztahu k Norsku, Islandu, Lichtenštejnsku, Švýcarsku a občanům třetích států migrujících v rámci EU/EHP se i nadále použije předchozí koordinační nařízení.

Koordinační nařízení se nově vztahuje na širší okruh osob - nikoliv pouze na pracovníky nebo osoby samostatně výdělečně činné, studenty, jejich rodiny a pozůstalé, ale nově také na osoby bez práce, příp. osoby, které dosud nepracovali či již pracovat nebudou. Navíc byla rozšířena věcná působnost nového nařízení, a to na právní předpisy týkající se otcovských dávek (v zásadě odpovídajícím mateřským dávkám) a předdůchodových dávek. Předdůchodovými dávkami jsou dávky poskytované pracovníkům od určeného věku, kteří zkrátili, ukončili nebo pozastavili svou výdělečnou činnost až do věku, ve kterém jim vznikne nárok na starobní důchod nebo důchod při předčasném odchodu do důchodu, a které se liší od dávek v nezaměstnanosti.

Koordinační nařízení posílilo princip tzv. „jediné příslušnosti“. Z tohoto pravidla již nejsou možné výjimky a každá osoba tedy podléhá v oblasti sociálního (a zdravotního) pojištění právním předpisům pouze jediného členského státu. Zásadním kritériem pro určení takové příslušnosti je pak místo výkonu výdělečné činnosti. To platí jak pro zaměstnance, tak i pro osoby samostatně výdělečně činné. Speciální režim je pak logicky uplatněn v případě osob nezaměstnaných a výdělečně neaktivních, které nepobírají žádné dávky na základě předchozí výdělečné činnosti. V takových případech je určujícím faktorem jejich bydliště.

Další změna se týká osob, které pracují ve dvou a více členských státech současně. Nově se na ně vztahuje právní úprava státu jejich bydliště, ovšem jen za předpokladu, že v tomto státě vykonávají podstatnou část své výdělečné činnosti. Pokud by tento předpoklad nebyl splněn, podléhají právním předpisům členského státu, na jehož území má sídlo jejich zaměstnavatel.

Obdobná je i úprava činnosti osob samostatně výdělečně činných, které působí v několika státech současně. Na osobu, která obvykle pracuje jako osoba samostatně výdělečně činná ve dvou nebo více členských státech se vztahují právní předpisy státu bydliště, pokud vykonává podstatnou část své činnosti v tomto členském státě; nebo pokud nebydlí v členském státě, v němž vykonává podstatnou

část své činnosti, právní předpisy státu, v němž se nachází střed zájmu její činnosti.

Za „podstatnou část výdělečné činnosti“ se považuje alespoň 25% doby strávené výdělečnou činností a/nebo 25% celkového výdělku a u osoby samostatně výdělečně činné navíc obrát a/nebo počet poskytnutých služeb. Pro určení podstatné části výdělečné činnosti může příslušný úřad (v ČR jde o českou správu sociálního zabezpečení) stanovit také další kritéria. Při rozhodování příslušný úřad zohledňuje předpokládanou situaci pro období následujících 12 kalendářních měsíců. Pravidlo „25%“ ovšem nelze uplatnit v případech, kdy zaměstnanec provozuje činnost ve dvou nebo více členských státech jménem zaměstnavatele se sídlem mimo EU. V tomto případě bude osoba spadat pod systém sociálního zabezpečení členského státu, ve kterém má své bydliště, i pokud by fakticky v tomto státě podstatnou činnost nevykonávala.

Určit, co se rozumí bydlištěm či středem zájmu u konkrétního zaměstnance či samostatně výdělečné osoby, náleží do kompetence příslušného národního úřadu. Rozhodujícím kritériem pro posouzení bydliště bude zejména délka pobytu v daném místě, rodinný stav a rodinné vazby na osoby zde se nacházející, bytová situace dané osoby, míra výkonu profesních a nevýdělečných činností a jejich charakter, bydliště určené pro daňové účely a v případě studentů i zdroj jejich příjmu (typicky bydliště rodičů). Pro posouzení "středu zájmu" pak bude rozhodující zejména místo, kde se nachází stálé a trvalé sídlo podnikání osoby samostatně výdělečně činné, obvyklá povaha nebo doba trvání výdělečných činností a/nebo počet poskytnutých služeb.

S novou úpravou byl vypuštěn i speciální režim pro osoby působící v mezinárodní přepravě, na které jsou nyní uplatňována stejná pravidla, která platí pro ostatní osoby vykonávající svou činnost ve více státech. V těchto případech však mohou být uplatňována speciální interpretační pravidla Správní komise zřízené dle čl. 71 a násl. koordinačního nařízení tak, aby bylo možné i u těchto problematických osob jednoznačně určit, pod jaký systém sociálního zabezpečení spadají a po jakou dobu.

Významnou změnou oproti předchozí úpravě je pak prodloužení období, po které zůstává vyslaný zaměstnanec účastníkem systému sociálního zabezpečení ve státě, ve kterém obvykle pracuje (tj. stát, odkud je vyslán), z 12 na 24 měsíců. Tuto hranici již nelze dále prodloužovat, jako tomu bylo dříve (výjimku z tohoto pravidla v zájmu určitých osob nebo skupin osob však mohou dle čl. 16 koordinačního nařízení stanovit vzájemnou dohodou dva nebo více členských států). Prodloužení usnadní praxi zaměstnavatelů a umožní vysílat zaměstnance do jiných států v rámci EU na delší dobu bez nutnosti administrativně náročné změny příslušnosti k systému sociálního zabezpečení. Jako potvrzení o příslušnosti k systému sociálního zabezpečení země, ze které jsou zaměstnanci vysláni, bude nově vydáván formulář A1 (přenosný dokument A1), který nahradí dosud vydávané formuláře E101 až E103. Tento formulář A1 pak bude vydáván s platností právě až na dobu 24 měsíců tak, aby odpovídal prodloužené maximální přípustné době výkonu práce v jiném státě beze změny účastenství na systému sociálního zabezpečení.

Novým koordinačním nařízením by mělo dojít k výraznému zlepšení elektronické výměny informací mezi příslušnými úřady, orgány sociálního zabezpečení, v různých členských státech, a tím k zefektivnění vyřizování žádostí o sociální nároky. Za účelem dalšího zefektivnění bude navíc spuštěna speciální počítačová síť (EESSI).

Co se týče přechodu ze stávající úpravy na úpravu aktualizovanou novým koordinačním nařízením, platí, že pokud by podle koordinačního nařízení mělo dojít k určení příslušnosti k jinému členskému státu v oblasti sociálního zabezpečení, než tomu bylo doposud, postupuje se podle dřívějších pravidel, a to do té doby, než dojde ke změně okolností rozhodných pro určení příslušnosti, maximálně však po dobu 10 let. V rámci těchto 10 let má příslušná osoba právo požádat o změnu příslušnosti podle nových pravidel.

Mgr. Romana Kaletová,
advokát

Ondřej Chlada,
právní asistent

[Randl Partners](#)
advokátní kancelář

City Tower
Hvězdova 1716/2b
140 78 Praha 4

Tel.: + 420 222 755 311
Fax: + 420 239 017 574
E-mail: office@randls.com

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nepřevzaté povolení stavby a změna územního plánu](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Nejvyšší správní soud vymezuje nové hranice zneužití práva u běžných nákladů na reklamu](#)
- [Limity dohledu nad výkonem znalecké činnosti](#)
- [Stavebníci získávají od roku 2026 silnější pozici v soudních sporech o povolení stavby](#)

- [Novela zákona o spotřebitelském úvěru: zásadní regulatorní přelom, který změní finanční trh i praxi poskytovatelů spotřebitelských úvěrů](#)
- [Regulace cen taxislužby v roce 2026: co se mění a jaké mají obce možnosti?](#)
- [Jaké klíčové změny přináší návrh novely stavebního zákona?](#)
- [Nový zákon o zbraních a střelivu](#)
- [Novela zákona o pyrotechnice: likvidace profesionálů namísto zmírnění negativních vlivů](#)
- [Nový zákon o zbraních - hlavní a vedlejší držitelé a změny v posuzování zdravotní způsobilosti](#)